

Schenken
en nalaten
aan musea

De kunst van geven

Steeds vaker besluiten liefhebbers van cultuur tijdens of na hun leven musea te ondersteunen met schenkingen, nalatenschappen en soms ook met kunst. Dat klinkt positief, al verbinden particulieren daar regelmatig lastige voorwaarden aan. Museumdirecteur Lisette Pelsers en notaris Ineke Meuwese aan het woord.

TEKST Jolanda aan de Stegge | BEELD Truus van Gog

Wie denkt dat bij een internationaal hoogstaand museum zoals het Kröller-Müller het sponsorgeld tegen de plinten klotst, zit ernaast. 'Daarbij speelt zeker mee dat wij tussen Hoenderloo en Otterlo zitten en niet aan het Museumplein', zegt Lisette Pelsers. Toen zij hier acht jaar geleden als directeur binnenkwam, voerde het museum nauwelijks beleid om grote bedrijven aan zich te binden. 'What's in it for us?', informeerden die standaard, waarna ze vervolgens afhaakten. Daarom besloot het museum zich te focussen op particulieren. 'We hadden behoefte aan een netwerk van mensen die ons een warm hart toedragen en ons steunen.'

BOEKERS

Op initiatief van het museum werd in 2014 het Helene Kröller-Müller Fonds opgericht, met onder meer Alexander Pechtold en actrice Johanna ter Steege als initiatiefnemers. Tijdens roadshows vertelde Lisette Pelsers wat het museum voor ogen heeft met dit fonds. Zo groeide langzamerhand het aantal particuliere donateurs tot de pakweg honderd 'boekers' die nu bij het fonds zijn aangesloten. Zij zijn

verdeeld in drie categorieën: Gulden Boekers schenken jaarlijks 5.000 euro, Zilveren Boekers geven een bedrag 2.500 euro en Bronzen Boekers 1.000 euro gedurende een periode van vijf jaar. Met de donaties ondersteunt het fonds drie doelen: educatie, grote niet-reguliere restauratieprojecten en niet-reguliere tentoonstellingen. Pelsers: 'Veel meer dan honderd mensen moeten het ook niet worden. Nu kennen wij elkaar persoonlijk, wat wederzijds zeer wordt gewaardeerd. Want toen vorig jaar het eerste cluster van vijf jaar afliep, verlengden de meesten hun "boekerschap".' Jullie gevers krijgen er ook veel voor terug, vult notaris Ineke Meuwese aan. Een paar maal per jaar organiseert het museum iets voor hen, vaak gerelateerd aan tentoonstellingen. Af en toe een klein reisje en er is de jaarlijkse Helene Kröller-Müller-dag waarop iets bijzonders plaatsvindt. Pelsers: 'Vrijwel iedereen komt en je ziet dat zij het ook leuk vinden elkaar allemaal weer te ontmoeten.'

CULTURELE EN GOEDE DOELEN

De boekers in het Helene Kröller-Müller Fonds schenken geld bij leven. In andere gevallen schenken mensen kunst of willen een museum opnemen als erfgenaam in hun testament. De groep die niet per se aan familie of kinderen

wil nalaten, wordt groter, waardoor culturele en andere goede doelen vaker in beeld komen. Ineke Meuwese – toegevoegd notaris bij Dirkzwager in Arnhem – begeleidt mensen die op verschillende manieren iets willen schenken of nalaten, ook aan musea. Als een cliënt zegt: ik wil wel een goed doel benoemen, informeert zij waar iemands belangstelling naar uitgaat om zo de cirkel kleiner te maken. 'Als iemand een cultuurliefhebber is, vraag ik door: lokaal, regionaal, internationaal? Zo kom ik bijvoorbeeld uit bij een museum als dit.'

FISCAAL INTERESSANT

Ook vanuit Kröller-Müller Museum wordt haar regelmatig verzocht een schenking vast te leggen in een akte. Dat was bijvoorbeeld het geval bij een aantal werken die kunstenaar Armando schonk en bij de recente schenking van enkele werken van kunstenaar Ewerdt Hilgemann. Pelsers: 'Kunstenaars vinden het eervol om deel uit te maken van onze collectie en dat hun werk hier getoond kan worden.' Het valt Meuwese op dat cliënten die iets willen schenken aan een museum nauwelijks iets weten over schenk- en erfbelasting. 'De meeste mensen hebben geen idee dat de Belastingdienst vaak voor de helft meebetaalt aan schenkingen aan een Algemeen Nut





‘Mensen hebben geen idee dat de Belastingdienst vaak deels meebetaalt aan schenkingen aan een ANBI of culturele instelling’

Lisette Pelsers
en Ineke Meuwese



Beogende Instelling (ANBI). Bij schenkingen aan een culturele instelling ligt dat percentage nog hoger. Soms zegt iemand: “Na mijn overlijden geldt mijn testament, voor mijn overlijden wil ik nog geen schenkingen doen.” Maar als ik vertel dat het leuk kan zijn al bij leven iets te schenken, vindt diegene het best aardig om dat moment naar voren te trekken, om betrokken te raken bij een museum en te ervaren dat schenken fiscaal gezien voor henzelf ook interessant is.’

LASTIG PROCES

Wat als een cliënt per se wil dat een schilderij naar Kröller-Müller gaat? Meuwese raadt dan aan contact met hen te zoeken. Pelsers: ‘In het overgrote deel van die gevallen moeten wij helaas “nee” zeggen. Ook een geschonken werk moet in de collectie passen en wordt op dezelfde manier beoordeeld als een aankoop. We proberen dan wel zo goed mogelijk uit te leggen waarom een werk niet “past” en soms kunnen we suggesties doen voor een andere bestemming. Doorgaans begrijpen goede gevers dat. Het komt ook wel voor dat erfgenamen of verzamelaars willen dat een verzameling werken bij elkaar blijft, of permanent te zien moet zijn. Dat kan het onderbrengen van kunstwerken bij musea flink bemoeilijken,

omdat je dat niet kunt beloven. Potentiële schenkers of erfgenamen realiseren zich dat vaak niet. De notaris zou hier een goede rol in kunnen vervullen.’

Bij nalatenschappen van kunstenaars speelt deze problematiek ook. Sommige kunstenaars op leeftijd realiseren zich dit en maken keuzes: dit en dat moet blijven en de rest kan weg. Maar dat is een lastig proces en het komt er vaak niet van. Dan moeten de erfgenamen die keuzes maken en die kunnen dat vaak niet, omdat ze er onvoldoende naar kijken en omdat het ook te pijnlijk is. Meuwese: ‘Zijn of haar werk is dan het enige dat er nog is en wordt heilig verklaard. Het probleem is hoe je er afstand van doet, want het werk vertegenwoordigt een waarde, al is de vraag: welke? Bij het overlijden van de kunstenaar moet er erfbelasting worden betaald over de taxatiewaarde, terwijl er soms geen geld is om die belasting te voldoen. Alleen als een kunstwerk tot de nationale collectie behoort, zijn daar oplossingen voor.’

NEDERLANDS ERFGOED

Erfbelasting kan ook worden betaald met kunst, een regeling waarvan vaak gebruik wordt gemaakt. Stel er is een kunstobject dat een ton waard is, daarnaast zijn er een huis,

banktegoeden en effecten en moet er in totaal drie ton erfbelasting worden betaald. Dat kan ook door een schilderij ter betaling van erfbelasting over te dragen aan de staat. Hiervoor geldt een bonus van 20 procent, bovenop de waarde van het kunstobject. Deze regeling moet voorkomen dat Nederlands erfgoed naar het buitenland verdwijnt. Daarom moet het kunst betreffen die van nationaal belang wordt geacht en er moet een museum zijn dat het wil accepteren. Wie verstandig is, regelt dit bij leven, want in meerdere gevallen kan iemand voordeliger schenken dan verkopen. Ineke Meuwese raadt (kandidaat-)notarissen aan: ‘Praat met je cliënt over diens wensen, maar neem niet alles klakkeloos over in een testament. Denk ook na over de afwikkeling ervan.’ ■